

En Tragedie fra Pietismens Tid.

Af Kn. Heibergs Samlinger ved H. F. R.

I nærværende Tidsskrift (5. R. I, 749 ff.) har Hr. Pastor A. Jantzen meddelt en Udsigt over den ulykkelige Præst Peter Christian Pipers Levnedsløb¹⁾. Hvem der har læst dette Stykke, vil det uden Tvivl interessere at stifte Bekjendtskab med den Fortsættelse af Tragedien, som efterfølgende Blade indeholde. Den viser ikke blot, at man i ældre Tid betragtede Sindssygdom langt mere som en Brøde end som en Ulykke, men den giver os tillige et vist Indblik indenfor de daværende separatistiske og herrnhutiske Kredse, som P. C. Pipers to nedenfor omtalte Brødre tilhørte, et Indblik, der just ikke er smigrende for dem.

Ved Aaret 1731 flyttede den afsatte, til Tider sindsforvirrede Præst P. C. Piper fra Udbynedre til Kjøbenhavn, hvor han en Tid lang færdedes i pietistiske Kredse og nød godt af fornemme københavnske Pietisters Protektion, der dog sikkert mere skyldtes Hensyn til hans Hustru, Johanne Pipers f. Kellermann, end til ham selv. Det venskabelige Forhold fik imidlertid en brat Afslutning.

Den 31. Jan. 1734 kom det nemlig til et voldsomt, haandgribeligt Sammenstød mellem Piper og den separatistiske Kapellan ved Trinitatis Kirke, Hr. Peder N. Holst, der formodentlig har været oprørt over Beskyldninger, Piper har fremført mod de ham tidligere venligsindede Pietister. Senere forefaldt der flere ligesaa voldsomme Scener mellem

¹⁾ Hr. Jantzen har senere gjort opmærksom paa, at P. C. Piper ikke, som angivet, er født 1689 men 1692.

P. C. Piper og hans to Brødre, Separatisten Jens Peter og Herrnhuteren Dines, der efter vort Begreb paa en højst utilbørlig Maade ved haarde legemlige Tugtelse søgte at bringe den i sit Hjem indespærrede, sindsforvirrede Mand til Fornuft. I den Anledning var det, at denne 1. Marts 1734 tilskrev Provst Morten Reenberg det i K. S. 4. R. II, 318 ff. meddelte besønderlige Brev, der efterfulgtes af følgende Klage til den kongl. Kommission, der var nedsat i Anledning af de pietistiske Stridigheder:

Deris Excellence, Høi Edle og Velbaarne Hr: Johan Ludvig von Holstein, Geheime Raad, Ridder, Cammer Herre og Stift-befalnings Mand udi Siælends Stift.

Høi Edle og Velbaarne, og Høi Ærværdige Herrer Commissarier udi den stiftede Kongl: Høirespective Commission. Høibiudende Herrer.

Som mig er bleven vitterligt og bekientgiort, at de Høie Committerede i den Kongelige Commission skal forhøre de Klager, som forvolder spliid, uenighed og forargelse i Religionen og Kirken, og som fra de saa kaldede Pietister skulle komme, Saa for at redde Guds ære, lette paa vor Naadigste Konges byrde, forskaffe rolighed i Kirken, befrie de Herrer Commissarier for videre møie og incommoditet, og endelig for at frelse min Samvittighed, beder Jeg allerydmygst, at de Herrer Commissarier ville lade mig kalde for sig i Commissionen, da de skal faa ædrue og sande Ord at høre, og ei Ord af en gal Mand, som jeg løgnagtig beskyldes for og meget ugudeligt tracteris for; men af en sund og redelig Mand, der ei har bygget paa sand, men paa en klippe, disse ting angaaende, og hvor udi de saa kaldede Pietister og selv-giorde Helgene her i Byen grovelig vildfarer.

1) Berøver en deel af de bekiente Pietister den Værdige Hellig Aand, som af Evighed har været et Lys, nu NB. en Glands, sin guddommelige Værdighed, den de dog med deris Ran i evighed aldrig kand berøve ham.

2) Separerer de sig fra vores Kirke og Kirke-Regiment, gjør en egen Menighed indbyrdes, og pro auctoritate setter over samme Menighed egne udvalde Forstandere.

3) Om Alterens Sacrament ere de af andre tanker end vor Evangeliske Lutherske rene Kirke; Ja en deel deris tanker der om ere absurde, dievelske og bespottelige.

4) En vis complot, som holder sig helligere end de andre, trolig for de haver gjort aaben Beichte for en Tydsk Timmermand, som tilforn haver været Catholisk, nu siges at være Missionær i Grønland¹⁾, haver svoret under Christi fane huer andre huldskab og troskab, med liiv og blod etc.

5) Holder de sig selv for store Helgene, ja var det end en ussel Tieniste-Quinde eller Soldater-kone, som de kand have overtalt, faaet fangen efter deris willie, lært at blive smuk eenfoldig og NB. sladdre lidt, og vise nogle udvortes Grimacer og miner, item at tro, hvad Aanden NB. siger. Men andre baade berømmelige og rene Lærere og Guds Mænd, item Guds sande Børn, som Herren kiender for sine, og som ei vil samtykke i deris dievle- og Pharisæiske lærdom og grillenfængerie, holder de for Dievels børn, maa ei neune Jesu Naun, og kand ei med tilliid neune Gud deris Fader etc.

6) Ere en deel af det slags folk løgnagtige, ukierlige, stolte, bagtalere, Egteskabs-Dievle, Volds- og Rans-Mænd, ja grove Brodermyrdere, og en hooragtig, vantroe Slegt, der vil have tegn etc.

7) Prædiker baade Mænd og Quinder i deris forsamlinger grove og absurde ting, og veed mesterlig imod Guds Ord at dømme og fordømme andre.

Saa en huer døbt Christen maa vel bede Gud bevare sig fra at komme iblant dette slags Pak og Pietistiske Kram og blive befried fra deris hellighed og fuldkommenhed i Ondskab.

Dette, som er saa kortelig forfatted, skal jeg fuldsterdigere i Commissionen og omstendeligere forklare, og klar-

¹⁾ D. e. den bekjendte Christian David.

ligen bevise, naar jeg bliver kaldet, og det paaeskes, som
tjener til skyldigst efterretning af

Kiøbenhavn
den 2 Martii 1734.

Deris Excellences og samtlige
Høie Herrer Commissariers
ydmygste og ærbødigste Tienere
Peter Christian Piper.

Formodentlig har denne Klage i Forbindelse med Brevet
til Provst Reenberg bragt Bægeret til at flyde over; thi
ikke mange Dage derefter udgik der (12. Marts 1734) kgl.
Befaling til Kjøbenhavns Magistrat om at tage P. C. Piper
i Forvaring »i et Kammer for sig selv«. Hans Familie
skulde underholde ham¹). Fra Arresten indgav han føl-
gende Andragende til Kongen:

Stormegtigste Monarch,

Allernaadigste Arve-Herre og Konge.

Eftersom jeg fattige, for verden over alle maade ulyk-
salige og ilde medhandlede Præst, i følge af Deris Kongl:
Mts: Befalning |: som mig er sagt, mens endnu ikke har
seet eller hørt læst for mig:| er bleven bragt udi Stadens
Arrest-huus, Slutteriet kaldet, løverdagen den 13de Mart:
sidst, Saa maa jeg fornuftelig slutte, at nogle forhen haar-
delig maa have klaged over mig, og for een eller anden
ting vrangelig beskyldt mig |: som er mig endnu gandske
uvilkaarligt:| førend deris Kongl: Mt: er bleven bevæget
slig Kongl: Ordre over mig at lade udstede, og den har
underskreven. Mens, Allernaadigste Konge, jeg beder og
betler i allerdybeste underdanighed, efter Guds eget hellige
Ord og Bud: Skik mig fattige ret, hielp mig elendige og
arme til rette, red mig ringe og fattige, og frii mig fra de
ugudeliges haand, Psalm: 82, v: 3: 4. Skal jeg længere saa
indesluttet, plaget og ilde medhandles, koster det miit liv,
og jeg af kuld, som jeg ei kand taale, inden kort tiid maa
crepere og omkomme; Og huorledis kand det forsuares

¹) Sjæl. Tegnelse.

for den Allerrhøieste og retferdigste, vor Gud og Dommere, at ombringe, hemmelig eller aabenbare, en uskyldig, uforhørt og udømt Mand?

Bevar derfor, o Naadige Konge, for mig en good Samvittighed, og beviis mig den Naade og Ret at lade mig stille paa frii food, og efter Lands lov og Ret allernaadigst blive tracterid, og mig tilladt paa lovlig maade at bevise miin uskyldighed og den imod mig forøvede uhørlige medfart i saa langsommelig tiid. Miin Gud skal igien velsigne Kongen og hans Riger, bønføre ham paa hans nøds- og døds-dag. Derom troligen og uafsladelig skal anholde

Den 21 Mart: Deris Kongl: Mts: tro forbedere og
1734. allerunderdan: fangne Tienere
Peter Christian Piper.

Da denne Henvendelse til Kongen ikke bragte nogen Frugt, gjorde P. C. Piper et andet Forsøg paa at rense sig ved at lade optage nogle Notarialvidnesbyrd angaaende den grove Behandling, han under sin Sygdom havde været udsat for. Herom foreligger følgende:

Kongl: Maits: Notarius Publicus,
Ædle Sgr: Rasmus Æreboe.

Nu ere nesten 8te uger forløbne, siden jeg blev indbragt i Stadens Arrest-Huus; men som ingen citation eller Saggivelse siden den tiid er mig given, som dog efter Loven strax burde paafølge efter gjorde Arrest. Og spargement gaar, at det for deris Kongl: Mt: skal være beretted, at Jeg skulde være fra Forstanden, og af des aarsag efter Kongl: Ordre bleven i Slutteriet indsat, da for at bevise allerunderdanigst, at jeg hverken er eller har været, loved være Gud, fra Forstanden, men paa en voldsom, usømmelig og uchristelig maade medhandled i mit eget logement hos Bageren Sgr: Peter Petersen Beckman, boende paa Vandkonsten, fra den 21de Januar: anno 1734 til den 13de Mart: nest efter, som gjorde mig som et ufuldkommen Menniske baade urolig og utaalmodig, Saa er høiligst foraarsaged ydmygst

at begiere, at Hr: Notarius Publicus paa sit embedes veigne for betaling ville forføie sig til efterskrevne, nemlig til Bageren Peter Petersen Beckman, til Vel Ærværdige Hr: Kiesbye, Sogne Prest til Store Wartous Menighed, til Monsr: Fenninger, som præceptorerer hos Madame Walter, alle paa Vandkonsten boende, til Christen Adamsen Smit, boende paa hiørnet af Snaregaden og Naboeles i den øverste étage, til Monsr: Scheffer logerende paa Christianshaun hos Bageren Claus Sivers boende ved Amager-Port, til Monsr: Hoffman, Skoleholdere for den Skole i Ny-Børs og logerende hos en Smid naunlig Mester Geert paa hiørnet af Adelgaden ved Sorte Christians Have, at requirere af dem deris sandferdige edelige Vidne, saa viit en huer med en good Samvittighed kand være bevidst om mig. Disse deris edelige Vidnesbyrd ville Hr: Notarius Publicus samle, i et Notarial-instrument forfatte, og mig med forderligste tilstille. Dernæst lever

Kiøbenh:
den 17 Jul: 1734.

Ædle Herr Notarii Publici
Ærbødigste Tienere
Peter Christian Piper.

Ædle Hr: Notarius Publicus,
Sr: Rasmus Æreboe.

Paa den af Vel-Ærværdige Hr: Peter Christian Piper ved Hr: Notarius Publicus insinuerede requisition, og den der af til mig overleverede copia, af 17de hujus, suares kortelig:

Hvad sig Hr. Piper er angaaende, i den tiid jeg haver talt med hannem, kand jeg ikke sige, at hand har været fra sin Forstand, men viiselig og forstandig talt: Men der ved erindrer jeg mig og dette, at en dag var jeg til miin Svogers Signr: Peter Petersen Beckmans, og da jeg var der, indkom een af hans Brødre, tillige med Hr: Holst til den Runde Kirke her i Staden, som begge opgik til ermeldte Hr: Piper; Og da de vare indkomne til ham, gik jeg tillige med miin Svoger op ad trappen for at see, huad udfald

det vilde faa med dennem. Men da sagde Hr: Piper til dem, at han ikke skiøttede noget om dem, men ikkun at de vilde blive fra hannem, ja maa skee de nu saaledis vilde handle med hannem, som Hr: Holst handlede med ham den 31de Januar: sidstleden¹⁾; hvor paa Hr: Piper udskieldte sin Broder og Hr: Holst for Pietister og andre dermed, som boede i huset, Mr: Bastholm²⁾ og hans kieriste, Mr: Støfring og andre flere, som jeg ei kiender. Der paa greb hans Broder ham an med hug og slag, og med gevalt sloog ham paa sengen. Der paa indløb miin Svoger ved samme tumult til dem, og tog hans Broder fra ham, at han ikke saaledis maatte handle med ham. Da suarede han (o: Broderen) miin Svoger, at han ikke havde derudi at bestille, men viiste ham døren. Der paa suarede miin Svoger ham, at det skulde være langt fra, at han skulde udvise ham, thi huset hørte ham til. Ellers har beneunte Piper vel nogle gange for mig beretted, at han ilde var medhandled med hug og slag af hans Brødre, og var derover gandske øm paa sine skuldre og arme. Af slig medhandling kunde vel en Mand blive forbittred i sit sind og vel urolig, hvorover de vilde giøre ham gal. Jeg har nogle gange bedet hans Brødre, at de ikke saaledis skulde handle med hannem; saa sagde een af hans Brødre: Jo vist. Saa suarede jeg, at det ikke var smukt eller sømmeligt, og at Manden vel saaledis maatte blive urolig. Nogen tiid derefter sendte miin Suoger bud efter mig og bad at vilde gaa til Hr: Politie Mester for bemeldte miin Suoger, og berette ham, at Hr: Piper havde været urolig; hvor paa jeg bekom til giensvar af Hr: Politie Mester, at han ikke kunde befatte sig der med. Men af hvad raison Hr: Piper var bleven urolig, maa miin Suoger bedst vide, som jeg og vel tror, han giver skriftlig fra sig tilkiende.

Her til kand jeg ikke mere suare, end meldt er, som

¹⁾ Se K. S. 4. R. II, 318—9.

²⁾ Mon ikke den i Danske Saml. IV, 76 omtalte A. Bastholm?

jeg med Eed kand bekrefte, saa sandt hielpe mig Gud og Hans hellige Ord. Forbliver i det øvrige

Kiøb. den 20 Jul:

Ædle Hr: Notarius Publicus

1734.

Hans tienistferdigste Tienere

C. A. Smit.

Tienstlig Giensuar.

Paa den requisition, som Hr: Notarius Publicus paa Peter Christian Pipers weigne udi copia overleverte mig den nestafvigte 17de Jul: 1734, er mit sandferdige vidne, for saa viit jeg mig nu kand erindre, som følger:

Nestafvigte Mikkelsdag flyttede Hr: Pipers Kiæriste ind til mig efter accordt imellem os, og han selv ved hidkomst fra Jylland i lige maade; hvor Hr: Piper saa vel som Hustrue førte et meget ærligt og gudfrygtigt liv og levnet.

Den 30 Jan: reiste jeg her fra Staden til Jægerspriis, og var borte til den 3 Febr:, da mine huusfolk ved miin hiemkomst fortalte mig uventelige ting, hvorledis Hr: Piper og Hr: Holst, Capellan til den Runde Kirke, Søndagen under Høimesse skulde have været i Slagerie sammen, hvorover en stoor forsamling af folk uden for mit huus tilstyrtede; Hr: Holst skulde have forsterked sig med de andre hos mig logerende Personer, som, i hvor vel Hr: Piper efter den første Samling havde tillukt døren imellem sig og dem, ikke dessmindre søgte med gevalt at komme ind, Og da Hr: Piper fornam, at de endnu stormede og brød paa døren og vilde ind til hannem, søgte han til vinduet til dagen; og efter min Pige Karens beretning havde hun kommet op paa salen i den tumult, og faaede Hr: Piper ved det ene been, som sad i vinduet med det ene been og meeste parten af Kroppen ud af Gaden, siintes hun han var resolvert at springe ud af Vinduet; det han siden dog saaledis forklarede, at han ikke havde villet springe ud, men alleniste for den mengde af folk, som stood uden for paa Gaden og vare nogle sneese Personer, tilkiendegive, at hannem skedde gevalt inden fore. Da jeg nu var hiemkommen, viiste Hr: Piper mig sin venstre Arm, som ungefær et Kor-

teer lang imellem Skulderbladet og Albuen var meget ilde medhandled og saa sort som kul; huem der havde tilføjed hannem slig hug og slag veed jeg ikke, men han berettede, at det var hannem tilføied i berørte uenighed. Da var Hr: Piper allerede under bevogtelse. Trende tiimer efter miin hjemkomst kom hans Broder Dines til mig, og begierte, at jeg skriftlig vilde meddele hannem miin Attest, at hans Broder Hr: Piper var gal, hvilket jeg negtede. Siden den tiid blev Hr: Piper meesten deel negted huad han begierte af sit eget, nemlig til livs ophold. Iblant andre, var jeg eengang oppe hos Mr: Bastholm, da Hr: Pipers Pige kom, og begierte noget for Hr. Piper igien; huad det justement var, kand jeg ikke egentlig erindre; men dette veed jeg, at Støfring suarede: Nei, nu skal han ikke have sin villie; og som Hr: Piper sligt for ørene kom, at hans Hustrue ikke maatte lade hannem tilkomme noget uden Støfrings tilladelse, tiltog han jo mere og mere i vrede. Huor paa det hendte sig nogen tiid efter, at han ved Natte-tide, klokken imellem Et og to slet, begierede noget The-vand, og Vagten paa hans begiering bankede paa Hr: Pipers Hustrues og Mr: Bastholms dørre, for at faa thee, men fik ingen giensuar. Da blev Hr: Piper meget uroelig og vreed, og slog nogle bouteiller imod Stue-dørens fylding, saa den revnede. I samme Allarm kom jeg op, og bad om fred i mit huus; da sagde Hr: Piper til mig: I mens I er min Vært i huset, da værer saa good og forhielper mig til noget thee af mit eget at leske mig paa. Der paa gik jeg og bankede paa begge deris dørre, raabte og bad, de maatte lukke op, og lade Manden faa huad hans begiering var; men fik heller ingen giensuar, hvilket de om morgenen undskyldte sig for ikke at have hørt, huor vel jeg raabte og slog saa sterk paa deres dørre, at de det kunde høre; hvilket Hr: Pipers Vægtere kan vidne tillige med. Og som jeg ei kunde formaa dem til at lukke op, hvilket Hr: Piper og Vægteren selv stood og hørte paa, blev Hr: Piper langt ivrigere end tilforn, og kastede med friiske bouteiller atter

paa døren, saa at folkene i Nabolauget vaagnede der ved. Da jeg mig nu befrygtede, |: saasom han samme gang havde en slet Vægter hos sig, som Hr: Piper ikkuns lidet agtede:| at han ikke allene, saasom Dørens fylding alt var knekked, maatte slippe ud af den, og kom[me] ind til hans Hustrue, som laa inden Kirke-gang, for at revangire sig paa hende for hendes haardnakkenhed imod ham, Saa gik jeg ned til Mssr: Bygum og Widerøe, begge logerende hos Mr: Bastholm hos mig, og bad dem gaa op med mig for at overtale ham til rolighed til om morgenen. Men som Hr: Piper hørte deris røst, blev han endda langt værre end tilforn, thi han erklærede dem saavelsom de andre for hans aabenbare uvenner; der paa raadde Mr: Widerøe mig saa vel som de andre til, at vi saa mandsterke skulde gaa til hannem, at vi kunde binde ham til om morgenen; hvilket vi og gjorde. Mens inden vi fik døren op, som var halv itu slaaen, og af hannem selv med sin lommekniv fra oven igiennem ritzet, sloog han os i møde huad han først i hænde fik, saasom bouteille-skaar, Studssglas, Fyrfade, og paa det sidste sloog han vinduerne i stuen itu; Stood saa med en dragen Kniv os i møde udi haanden, hvilken han dog godvilligen strax efter miin begiering fra sig lagde paa bordet; dog vilde han ikke give sig tilfreds. Der paa bandt vi hans hænder og lagde hannem i sengen; mens inden kort tiid der efter raabte Vægteren allarm, at han havde giort sig selv løss og vilde ud; vi maatte komme snart, thi han kunde ikke styre hannem. Der paa bandt vi ham anden gang, hvilket han i lige maade fik selv af sig. Men da vi kom 3die gang og vilde tage fat paa hannem, bad han om fred og lovede at ville være stille til dag. Mr: Widerøe troede hannem ikke, og sagde: Baand hielper os ikke til ham; gik saa ned tilig om morgenen paa Holmen, og bekom til laans en Handklove, som de setter paa Fangerne paa Holmen, og begierte af mig ved hans og de andres hielp at legge den paa hannem; hvilket jeg ikke vilde være med at gjøre, førend jeg lod mig derom forhøre

hos miin Hr: Politie Mester ved miin Svoger Chr: Ad: Smit. Politie Mesteren forbød det. Om morgenen kom hans Brødre, lood giøre til rette, huad som var bederved om Natten og toog hannem med gevalt fra hans kammer ned i et andet ved gaarden. Nogen tiid der efter blev Hr: Piper meget meer fortrydelig, fordi hannem blev formeent til liivs ophold, huad han begierte, lukte sin dør til, og vilde ikke lukke vagten ind, satte sig til at skrive en Supplique til Vores Allernaadigste Konge, saa vel som flere skrifter, som han oplæste for mig og andre flere, som passerede forbi hans Vindue; hvorudi han tilkiendegav Pietisternes vildfarelser. Ligeledis oplæste han samme skrifter for hans Brødre; hvorfor, efter mit tykke, de bleve meget fortrydelige, og begierte, Hr: Piper vilde lukke døren op, som han ikke vilde. Der paa brød de alle ind paa hannem med gevalt og sloog fyldingen af døren, saa at, i hvor vel Presten vergede sig, bleve [de] dog Mester af hannem, saa at nogle kom ind ad døren, og andre bag paa hannem ind ad vinduet. Da toge de hannem med gevalt, og lagde hannem paa ryggen i sengen. Hans Broder Dines slog hannem med knytte næver i ansigtet; den anden Broder, som er Spisemester paa Veisenhuset, sloog hannem med den tykke ende paa hans venstre Arm, hvor han havde faaet den forrige skade, med et af mine koste-skaft; hvor paa vegteren sprang ind til dem, sigende: Børn, Børn, saa maa I ikke slaa Manden, og skilte dem ad; hvilket kosterkaft herhos skal følge. Samme tiid trekkede de hannem gandske nøgen ud med gevalt, toog klæderne fra hannem, tillige med de skrevne documenter, som han tilforn havde foreviist, toge alle vinduerne ud af Stuen, forbøde i de første 8 dage ikke i samme kolde tiid at give ham Brende i kakelovnen, og lode slaa bredder for vindues-hullerne. Der efter foreviiste Hr: Piper mig og mange flere, hvorledis han var medhandled. Da var hans Arm endnu saa sort som kul. Alligevel de da alle forbøde, at ingen maatte fly hannem, huad han begierte, saa kunde jeg dog ikke negte hannem til livs-ophold; hvilket hans brødre een

og anden gang betalte, med dette forbud, at saa fremt jeg nu lood ham bekomme mere, betalte han det ikke; dog lod jeg hannem faa noget brød og mad iblant paa hazard, enten jeg fik noget derfor eller ikke. Een af mine Suenne, mig og andre uvidende, laante hannem et par af sine Buxer, paa det han i fornøden tilfælde kunde komme ud af Sengen, i huor vel han ikke fik lov at komme ud af Cammeret. Iblant andet blev mig og andre, hvem som kom til hannem, forbøden at lade hannem faa kniv eller gaffel, saasom han var gal, efter deris sigelse. Imidlertiid blev hannem og formeent at faa sit skeg aftagen, og bad han mig da engang om en Ragekniv, hvilken jeg negtede, enddog jeg havde den. Da han nu ikke kunde faa den af mig, overtalte han een af miine Svende at laane ham siin, hvilket han efterkom, og Presten brugte den mig uvidende; men 2 á 3 gange, førend jeg fik det at vide, hver gang især, leverede han kniven og sæben in natura fra sig med største taksigelse til svenden. Men da Jeg det fik at vide, straffede jeg miin Suend der for, i fald han havde begaaet en ulykke dermed; og jeg, som havde forbøden hannem sligt, da han ikke efterkom min ordre, maatte selv staa, i fald det skede tiere, til answar; huor paa Svenden svarede: Det havde ingen fare, han var ikke saa gal, som han var udraabt for; dog imod miin villie laante han ham dog kniven igien, som jeg siden fik at vide. Det var imod det sidste, Hr: Piper var hos mig, da dette skedde; men net op den sidste dag han var hos mig, formaaede han hans Kieriste, som aldrig tilforn vilde komme til hannem i al den tiid, han sad i mit huus i arrest | : i hvor tiit han end det forlangede : | om en morgen at komme til ham med deris liden Søn, og de drak thee med huerandre; men det varede ikke 2de timer der efter, saa blev han bragt af mit huus udi Stadens Arrest-huus. Imidlertid er det noget, som gaar over miin forstand, som jeg, som en enfoldig Handverksmand, ikke kand begribe. For det første, fra hans hiemkomst fra Jylland til den tiid jeg var udreist paa landet, kand jeg med Sand-

hed sige, som før er melt, at Hr: Piper og hans Kieriste, saavelsom Mr: Bastholm og Kieriste og Støfring, saa og Mr: Widerøe og Mr: Bygum allesammen levede saa eendrægtig med huer andre, som om de havde været ægte-vied med hin anden allesammen; men hvad deris striid af begyndelsen haver været, og huor over de ere kommen i Slageri, er mig gandske uvitterligt; Dog kand jeg ikke negte, at han taledede meget haardt om nogle Mennisker, som han kaldte Pietister, og sagde, han vilde give deris falskhed tilkiende, thi de havde en Menighed for dem selv, hvoriblant var sat over dem 4re Forstandere; han naungav dennem, men de 3 ere gaaen mig af glemme, den 4de, som efter hans sigelse skulde være den fornemmeste, er mig endnu udi frisk hukommelse, og det var Monsr: Støfring, som han sagde var [af] en Biskop fra Norge uddreven, fordi han i lang tiid havde leved i et ugudeligt levnet med en Egte-Kone der; de andre sagde han og meget om, huilket han noksom selv forklarer, naar han der om bliver tilspurt.

Noget er glemt, som skulde have været indført ovenfore, som er, at nogen tiid efter miin hjemkomst fra landet, kom Hr: Holst, Capellan til Runde Kirke, og Presten Hr: Pipers Broder, naunlig Dines, i miit huus for at besøge Hr: Piper; der paa jeg fulgte dem op til ham, men det stod ikke et halvt Quarter paa, førend Prestens Broder Dines fløi paa ham i sengen, i vrede at slaa hannem. Der jeg det uden fore saae, sprang jeg ind, som Hr: Holst skal være mit vidne til, og talte Dines til med disse ord, at han ikke saa maatte forfare med siin Broder, hvor paa han toog mig i ærmet og vilde kiøre mig ud af døren; Men som jeg satte Modverge, meente efter mine tanker at være eiere af huset, og vilde styre til freds paa begge sider, maatte han da lade sig det befalde. Jeg veed og adskillige Piger, der haver været Hr: Piper tienistagtig i mit huus, som han selv kand forklare.

Dette at være mit sandferdige vidne, saa viit jeg mig

kand erindre, Saa sandt hielpe mig Gud og hans Hellige Ord, bekrefter jeg

Kiøbenh: den 21de
Julij 1734.

Peter Petersen
Beckman.

Det sidste Aktstykke er et Brev, P. C. Piper, efter i 36 Uger at have været interneret i Kjøbenhavns Arresthus, tilskrev sin Broder, Spisemesteren i Waisenhuset, og hvori han paa en meget alvorlig Maade foreholdt ham det formentlig urigtige i hans Adfærd imod ham.

Illumina mentem meam gratiâ Spiritus Sancti
Sanctissime Jesu! Amen.

Elskelige kiære Broder.

Jeg har været ret bedrøvet i miin Aand, haft nedsenkte hænder og bevende knæ, naar jeg har betenkt miin Kones og mine Brøders for Gud ubehagelige, for sande Christne ret forargelige, og for mig arme og skrøbelige Syndere utaalelige omgang og medhandling nu i langvarig tiid, fra den 31. Januar: indtil denne dag. I dag havde jeg nær faaet et Slag og maatte gaa til sengs, da Jeg læste det mig tilsendte aabne brev fra dig, som miin Kones Tieniste-pige leverede, helst da jeg bemærkede i min Siæls Grund og Samvittighed, at du skrev af en ond og løgnagtig Aand. Kiære Broder, hvorledis tør du understaa dig for Guds alvidende Øie, som begrunder hiertets skiulte ting og dybe afgrund, at skrive saa aabenbare løgn, og tillegge mig saa stoor ondskab, som du i denne din skrivelse har fremført? Naar har jeg truet at ville see dit hierte-blod? Er det ikke den gamle løgn, den løgnagtige Evard Schwartzkop, der blev afsat fra sin tjeneste ved correcturen paa Weysenhuset for sin brugte løgn og falskhed med de Otte Saligheders tryk, tilførte dig forrige Aar 1733, førend jeg reiste til Jylland, og jeg drev i ham nestafvigte Kyndelmisse-Aften, da han af dig, efter relation, var sendt til mig at prygle mig i sin Stok og saare mig i miin haand, at blodet randt af mig, som nu er cureret igien, og mig uskyldig imputeris?

Og skal du aldrig kune bevise den paasagn med et eneste sanddru vidne i tiden eller evigheden. Havde jeg været blodgierig, kunde jeg snart haardelig forsyndet mig, da du med dit Anhang saa ukierlig som huerken broderlig eller Christelig beegnede mig i dette aars Januar:, Februar: og Martij Maaneder, som jeg ikke vil neune, fordi jeg veed, din Samvittighed der om bærer vidne og kand erindre dig det. Jeg tilstaaer, at jeg i overilelse engang reev dig lidt hud af fingeren og sloog dig en bouteille til hovedet, hvor af jeg havde mere ont end du, da jeg betenkte mig. Mens der var du selv skyld udi. Du som min Broder skulde ej lagt haand paa mig til det onde, slaget mig og voldelig i mit eget logement tracteret mig, thi da havde jeg ej rørt dig med en finger: Gud forlade Os begge for Christi Hellige fortienistes skyld denne og al anden vor forbrydelse! Huorledis kan jeg tænke feil i dette, at du er aarsag i min nærværende ulykke, naar jeg overveier nøie dine gierninger imod mig fra 31 Januar sidst : de forrige ting vil jeg endda forbigaa : disse ord til og om mig, og disse ublue beskyldninger i dette dit brev om mig? Huad grund har du til at skrive, at jeg er fuld af had og bitterhed imod vore kiære og gamle Forældre, mit uskyldige barn, min kone, dig og mine Sødskinde, ja imod alle, som har søgt at ville mig vel af høi og ringere stand? Det er jo saa uforskammed en løgn, som nogen sinde kan optenkes. Jeg vidner for den alvidende Gud, at jeg ikke hader noget menniske paa Jordens Kreds, som den kierlige Gud selv fordrager med saa stoor langmodighed, men tilstaaer, at jeg hader deris onde gierninger, som ere imod Gud og hans Kierligheds lov, enten de skeer af Fader, Moder, Sister eller Broder etc: Nu har jeg været herinde 36 Uger, været siug og senge-liggende under Baskers haand, og udstanden stoor smerte og piine. Har du, min Kone eller nogen af mine besøgt eller med en drik vand husvalet mig? Har I vel betenckt Matth: 25 fra det 31 v: og indtil enden? Haver I ikke negtet mig mit eget, og gjort det til intet for menni-

skelig Øvrighed, imod Eders bædre vidende og samvittighed, som Eders Erklæring til Stadens Høi-respective Magistrat udviser klarligen til Eders beskemmelse? Har I søgt for Eders Broders Kiød lægedom, for hans Siæl eller Legemet, for hans Ære og Gods beskiermelse, for hans liv, som nu nesten er udslukt af stoor undertrykkelse og mange ulykkers forsamling, nogen husvælelse? Handles der dog med den groveste Misdædere som med mig? Betenck dette Kiære Broder. Hvad er dog mit crimen hvorfor jeg saadant maa lide? Er det hørt før i Christenheden? Er slig omgang bekient iblant Tyrker, Barbarer og Hedninger, hemmelig eller aabenbare at ombringe en uforhørt og udømt Mand? O, Gud af Himmelen see her til, og lad dig det forbarme; O Herre frelss mig og døm min sag imod den uhellige skare og for det menneske, som er beslægtet med sviig og ondskab saare! Du skriver, at jeg ej kan fatte tanker om, at du elsker mig, da jeg skal i gierningen dog fornemme, at du elsker og vil elske mig. Kiære Broder, lad det ikke blive ved læbers ord, men viis det i gierningen og i sandhed. Huorledis kan jeg tro, at du elsker mig, siger Dalila til Samson, eftersom dit hierte er ikke med mig. Jeg maa sige: Huorledis kan jeg tro, at du elsker mig, kiære Broder, saa lenge du ikke viiser din tro af dine gierninger ved beviis paa kierlighed? At du sendte diin saa kaldede Skredder til mig, og vilde give mig en rød eller blaa filtes-kiol. Jeg maa spørge dig i din samvittighed for Guds Ansigt, om du ikke veed, at jeg selv har gode Klæder, om jeg maa for dig og miin Kone faa dem, som ere mig anstændige at bære, og som ingen Mand haver dømt mig fra endnu, og jeg ikke endnu, i huor meget en deel mennesker haver ranned og blotted mig, trænger til, at du, som har nok i din egen deel, skulle give mig klæder, og særdelis saadanne, som ikke ere mig anstændige at bære efter den Orden, min Stand er befaled i Loven. Jeg takker for Trøien, som er mig tienlig, og kand tages betaling for i det, I Eder af mit har bemægtiget, som I nu formener

at have bædre ret til end jeg, som Gud har skienked det. De dyrebare Guds Ord, du foreholder mig, ere mig bædre end al Verdens Guld, Pragt og Herlighed.

Vilde du, Kiære Broder, i sand Guds frygt overveie de samme, som du forestiller mig, 1: Joh: 3, v: 10, 11, 12, 15 og andre flere hos samme herlige og kierlige Apostel; Ja og i nestfølgende 4de Cap: v: 20 og 21de fornemmelig; thi det er den ny befalning eller det bud, som vor allerkjæreste Frelser og eneste Midlere og Saliggjørere igien-toog og recommanderede sine før sin Afsked og Himmelfart: Jeg giver en Ny Befalning, siger han, at I skal elske huer andre. Saa er jeg forsikkred, at du snart kom til at practisere Jesu Christi dyrebare lærdom, Luc: 17, v: 14, Og der blev da glæde i Himmelen over en Syndere, som gjorde omvendelse. Jeg, loved være Gud!, har den oplyusning af Guds hellige Ord, at har jeg i ord eller gierning fortørned min Broder, saa skal jeg forsone ham paa den maade, jeg ham fortørned haver, og det vil min Gud og give mig Naade til, den jeg ved hans bistand aldrig skal imodstaa; Og uden saadan forsoning og omvendelse kand ei heller ventes eller faaes Synds forladelse i Naadens tiid her paa Jorden. Forsøg nu dette, Kiære Broder, og see saa, om jeg ej forlader dig og alle mine Medbrødre, som saaledis bærer sig an imod mig, ligesom jeg vil, at Gud i Christo og for hans Skyld allene af idel Naade og barmhiertighed skal forlade mig alle mine mange synder, brøst og fejl, især de, som baade du og andre har styrtet mig udi ved Eders opførsel imod mig. Jeg har misshandled, og af megen brøst imod min villie er bleven overiled under Eders imod mig øvede haarde og umenniskelige beegnelser, som Gud for Christi skyld forlade eder; hvor udi Gud veed jeg ikke har haft behag, men gjort det, som mig er en vederstygelighed, og jeg dagligen ved Guds forarbeidende Naade kiemper og strider imod. I sliig fald er det fornøden, at forargelse skeer, men Vee den, ved huilken den kommer. Du skulde vel formode, at jeg takker dig for det,

du melder i din skrivelse, at du aldrig vil lukke dit hierte eller haand for min efterladte fattige og bedrøvede Hustru | : give Gud det var sandt : | og mit umyndige barn vil du være i en jordisk Faders sted: Men jeg kan ikke hykle, og derfor kand ikke af mit hierte takke dig for det, som Gud har tildeelt mig og ikke dig eller nogen anden, imens jeg lever. Er der nogen, som har skillt os ad eller vil adskille os, førend Gud behager, eller min Kone har gjort det, som mig er sagt for vist, ved en senist memorial til vor allernaadigste Konge, hvor i hun blant andet skal have begieret, at Kongen for Guds skyld vilde sette hendes Mand enten paa Bremerholm eller Christiansøe, thi kom han ud, var hun ikke sikker paa sit Liv: Saa vil vist og sandelig Guds Dom, Vrede og Straf komme haardere over den og dem, som Os adskiller, end de allerede ere kommen, endskiønt de maaskee ikke ere kiendelige for deris øine, som vandre endnu i mørket og ikke har agted paa Herrens retfærdige domme. De andre ting, du i samme dit brev melder om, agter Jeg ej at besuare; thi du traver i Mørket, dømmer, som du vil og som din Aand siger dig til. Dette er skiult, Kiære Broder, for dine øine, og du dømmer sandelig lige-saa vrang en dom imod Guds Allerbhelligste Ord, som du ufornufteligen slutter og betenker, at en gal Mand, som jeg skal være og I holder mig for, skulde kunne begrunde saa dybsindig og herlig en epistel, som denne er, du haver skrevet mig til. Du forstaar nok, hvad jeg mener. Jeg beklager din skiebne, og beder uafladelig for dig og alle vildfarende og vrang-lærende ledere. Nu Gud forbarme sig over os, og lad Ulven i faare-klæderne blive kiendt, hvor den findes, at Vi, der bærer det herlige naun af Christo og kaldes Christne, maatte kiendes iblant alle hans sande Faar og Efterfølgere, der maa blive hos ham, følge ham, og aldrig skilles fra hans samfund i tiid eller evigheden! Amen.

Jeg helser diin Kone kiærligen, og kand dog ikke takke hende for hendes besøgelse og Christen kierligheds beviisning i mit fængsel og under min langvarige trengsel, som

jeg ellers gierne vilde og havde tilønsked mig. Nu Gud ihukomme Eder alle med sin uendelige Naades Riigdom i Jesu Christo, vor allerkieriste Frelser! Det ønsker til min død med suk og taarer

Stadens Arresthuus Din ilde-medhandlede fangne Broder
den 20 Nov: 1734. Peter Christian Piper.

Den i P. C. Piper foranstaaende Brev ytrede Frygt for, at man vilde have ham deporteret til Christiansø, var ikke greben ud af Luften; thi snart efter fik Familien ham sendt over til dette Forvisningssted, der for øvrigt paa den Tid spillede en ret mærkelig Rolle i den religiøse Opvækkelses Historie, da Fændriken Henrik Langhorn, der allerede som Kadet i Kjøbenhavn havde tildraget sig megen Opmærksomhed ved sine Gaver som Leder eller Deltager i de gude- lige Forsamlinger her¹⁾, efter sin Forsættelse 1732 til Garnisonen paa Christiansø udfoldede en kraftig Virksomhed i samme Retning blandt den lille Befolkning, Øen rummede²⁾.

Under sit ufrivillige Ophold paa dette afsides Sted synes Piper at være kommen til Ro. Han nævnes i alt Fald oftere i Øens Kirkebog som Fadder, bl. a. 1740, da Langhorns Søn, Rasmus Peter L. blev døbt³⁾, og her endte han ogsaa sine Dage. Han blev begravet 20. Sept. 1749, efter at han paa Dødslejet havde modtaget den h. Nadvere d. 17. s. M., der vel altsaa er hans Dødsdag. Hans Hustru, »Johanne Pipers«, fulgte ikke Manden til hans Forvisningssted, men boede indtil sin Død (1747) hos en Aandsfrænde, Separatisten Andreas Røpke i Kjøbenhavn⁴⁾.

¹⁾ Lundbye, Herrnhutismen i Danmark, S. 33, 40. Zinzendorf betegner ham som »Broder« og indviede ham Natten før sin Afrejse fra Kbhvn. (1. Juli 1731) til en af Førerne for de opvakte.

²⁾ Se hans mærkelige Brev til Præsten Ewalds Svigermoder, Mad. Marie sl. Matthiis Wulfs (K. S. 4. R. I. 540 ff. jvf. 5. R. III, 701 Not.). — Han døde 1744.

³⁾ Om denne, der efter et stormfuldt Liv endte 1797 som Præst i Norge, se D. biogr. Lex. X, 66.

⁴⁾ Se foran S. 114 ff. 133. 135 ff.